בס"ד, ט"ז כסלו התשפ"ז

ערכין ט' – חודשים מלאים בשנה, זמני עצרת וראש השנה ואורך שנת הלבנה

שאלות:

1. כמה ראשי חודשים של שני ימים יש בשנה?

חודשים מלאים וחסרים בשנה

בסוף הדף הקודם ראינו שהמשנה אמרה שאין פוחתים מארבעה חדשים מעוברים (בני שלושים יום) בשנה, ושלא נראה יתר על שמונה. האמוראים נחלקו בפירוש המשפט במשנה, "ולא נראה יתר על שמונה", האם מדובר על שמונה מלאים או חסרים:

- **רב הונא** פירש שלא עושים יותר משמונה חודשים מלאים,
- ו**עולא** מפרש בדף שלנו שלא עושים יותר משמונה חודשים חסרים (בני עשרים ותשעה יום), ולכן אין פוחתים מארבעה מלאים.

הגמרא שאלה למה לא תשעה?

- לדעת **רב הונא**, אם יעשו תשעה חודשים מלאים (ולא 6 חודשים מלאים ו 6 חסרים כמו בשנה רגילה שאז המולד יוצא בערך בראש החודש המקביל בשנה הבאה. ההנחה של הגמרא שחודש אמיתי בשמים הוא 29.5 ימים), הלבנה תופיע שלושה ימים לפני ראש השנה, והעם ירננו שבית הדין עושה כרצונו. הגמרא שואלת שגם בשמונה, היא תופיע יומיים לפני ראש השנה! ועונה כמו ש**רב משרשיא** אמר בהמשך לגבי עצרת שמדובר כשהשנה שלפניה הייתה מעוברת, והחודש הנוסף שלה היה חסר (ומאחר שמספר החודשים היה אי־זוגי קיבלנו סטייה מהמולד בחצי יום, רש"י), ולכן אפשר לדחות את ראש השנה הזאת בחודש מלא אחד כנגד החודש החסר ההוא. הגמרא שואלת שעדיין יש הפרש של יום אחד! ועונה שהעם לא שם לב ליום אחד.
- לדעת **עולא**, הגמרא שואלת למה לא תשעה חסרים, ועונה שאם ככה, הלבנה תתאחר שלושה ימים אחרי ראש השנה, ובשמונה היא מתאחרת יומיים. מדובר כשהשנה שלפניה הייתה מעוברת בחודש מלא, ונשאר הפרש של יום אחד, והעם חושב שהלבנה נראתה אתמול והם לא שמו לב.

2. ראש השנה חל השנה ביום ראשון. באיזה יום ייתכן שיחול בשנה הבאה?

עצרת וראש השנה ביחס ליום הנף

הגמרא שואלת במה חולקים **רב הונא** ו**עולא**, ועונה שהם חולקים על אורך חודש העיבור (אדר ראשון בשנה מעוברת), כמו מחלוקת התנאים בברייתא: **תנא קמא** סובר שהוא תמיד בן שלושים יום, ו**רבן שמעון בן גמליאל** סובר שהוא יכול להיות מלא או חסר.
רב הונא סובר כדעת **רבן שמעון בן גמליאל**, שחודש העיבור בשנה הקודמת יכול להיות בן 29 או בן 30 יום, ולכן הוא מפרש את תחילת המשנה בשני מקרים שונים: אין פוחתים מארבעה חודשים מעוברים זה מקרה ראשון, שבו יש שמונה חסרים וזה כשהשנה הקודמת הייתה

מעוברת, וחודש העיבור היה בן 30 יום. במקרה השני לא יותר משמונה מלאים, כלומר שמונה מלאים כן עושים, וזה במקרה שחודש העיבור של השנה הקודמת היה 29 יום.

עולא כאמור סובר כדעת **תנא קמא** שחודש העיבור של השנה הקודמת הוא תמיד 30 יום ולכן המשנה מדברת רק על מקרה אחד שלא עושים יותר משמונה חסרים וכשעושים שמונה חסרים זה כשחודש העיבור בשנה הקודמת היה 30 אבל שמונה מלאים לעולם לא עושים, כי ההפרש ייצא יומיים.
הגמרא מקשה על **רב הונא** מברייתא שאומרת שעצרת (חג השבועות) חלה רק ביום בשבוע שבו חל יום הנף (שישה עשר בניסן, כי סופרים מאז ספירת העומר 7 שבועות בדיוק), וראש השנה חל רק באותו יום או למחרתו (היום הזה בשבוע נקרא אור עיבורו של ניסן, ראה רש"י). בהתחלה נראה שהברייתא מתאימה לדעת **עולא**, שמתיר שמונה חסרים ולא שמונה מלאים: כשמחסרים חודש נוסף בחורף וחודש נוסף בקיץ (כסלו וסיוון, יום הנף הוקדם באחד וראש השנה בשני ימים), ראש השנה חל ביום הנף, וכשהחודשים כסדרם הוא חל למחרתו. אבל לדעת **רב הונא**, שעושים גם מלאים ומוסיפים עוד חודש מלא בקיץ, לפעמים ראש השנה חל יומיים אחרי יום הנף! (לאור אור עיבורו)
רב הונא ענה שגם לדעת **עולא** זה קורה: כשעושים שבעה מלאים, ולפעמים עושים את המלא הנוסף בקיץ. לכן הגמרא מסיקה שהברייתא היא כדעת **אחרים**, שאומרים שהחודשים תמיד כסדרם (אחד מלא ואחד חסר), ולכן בין עצרת לעצרת (או בין ראש השנה לראש השנה) ארבעה ימים בלבד בימי השבוע (ארבעה ימים זה השארית שלא מתחלקת ב 7 במנין ימי שנת הלבנה 354), ובשנה מעוברת חמישה.
הגמרא מקשה שלשיטת **אחרים** ראש השנה לעולם לא יחול באותו יום של יום הנף, אלא רק למחרתו! ו**רב משרשיא** ענה שבשנה מעוברת שחודש העיבור שלה מלא, עושים חודש קיץ נוסף חסר במקום מלא, כדי לשמור על הפרש של חמישה ימים בין ראש השנה לראש השנה.

רב אדא בר אהבה שאל את **רבא**: האם **אחרים** באו להשמיע את המספר? די היה לומר שהחודשים תמיד כסדרם, ואנחנו יודעים לחשב לבד שהשארית היא 4 ימים! ו**רבא** ענה שהוא משמיע שלא צריך להקפיד על קידוש החודש לפי הראיה, אין מצוה לקדש את החודש על פי עדים, וכשהחודש צריך להיות חסר, עושים אותו חסר, ומקדשים את החודש הבא ביום השלושים גם אם הלבנה לא נראתה.
רבינא הקשה שההפרש בין שנה לשנה לא בדיוק ארבעה ימים, כי שנת הלבנה היא שלוש מאות חמישים וארבעה ימים ועוד שמונה שעות וחלקים, ולכן בכל שלוש שנים מצטבר יום נוסף, ואז יש חמישה ימים הפרש בין שנה לקודמתה, ובכל שלושים שנה יום נוסף מהחלקים! והגמרא עונה שהם לא קיימים בכל שנה, ולכן לא מחשיבים אותם.

3. אורי סופר ימים בשנה של שנים עשר חודשי לבנה. לאילו סכומים יגיע?

אורך שנת הלבנה

הגמרא אומרת שגם **שמואל** סובר כדעת **רב הונא**. **שמואל** אמר שאין שנת לבנה פחותה משלוש מאות חמישים ושניים יום, ולא יתירה על שלוש מאות חמישים ושישה. אם שני חודשים חסרים נעשים מלאים, השנה בת 356, ואם שניים מלאים נעשים חסרים, היא בת 352, ואם החודשים כסדרם, היא בת 354.
הגמרא מקשה מברייתא שאומרת שמי שאמר "הריני נזיר כימות הלבנה" מונה נזירות שלוש מאות חמישים וארבעה ימים. ואם ייתכן שהשנה בת 356, למה זה לא נחשב? ועונה שבנדרים

הולכים אחר לשון בני אדם ורוב השנים.
מהברייתא עולה שגם **רבי** סובר כדעת **רב הונא** שעושים 8 מלאים: פעם **רבי** עשה תשעה חדשים חסרים והלבנה נראתה בזמנה, ותמה. **רבי שמעון בנו** אמר שאולי השנה הקודמת הייתה מעוברת בחודש מלא, וגם שני חודשים שבדרך כלל חסרים נעשו בה מלאים. שלוש התוספות התקזזו כנגד שלושת החודשים החסרים הנוספים בשנה הזאת, ולכן הלבנה נראתה בזמנה. **רבי** ענה לו: "נר ישראל (שמאיר עיני החכמים), כך בדיוק היה".